

Kees Hardeman

(Veenendaal 5 januari 1944 - Terschelling 9 november 2016)

door Geraart Westerink

Kees Hardeman kwam begin jaren tachtig in Kampen wonen om les te geven als docent drama aan de kort daarvoor opgerichte Christelijke Academie voor Expressie door Woord en Gebaar. Hij had toen al een kleurrijk en afwisselend leven achter de rug.

Geboren in Veenendaal moest hij al vroeg zijn vader missen. Als enig kind groeide hij op met zijn moeder, met wie hij altijd een sterke band hield, en die op latere leeftijd door Kees werd ondergebracht in Huize Margaretha, zodat hij voor haar kon zorgen. Kees was veelzijdig, leergierig en sportief, onder meer als fervent waterpolospeler. Die liefde voor sport - actief en passief beleden - verflauwde nooit.

Na de middelbare school ging Kees naar de Kweekschool in Ede en vervolgens in dienst. Hij tekende nog enige tijd bij en ging daarna MO Nederlands studeren in Amsterdam. Met die bagage rolde hij de theaterwereld in. Taal en toneel bleken een gouden combinatie, die hij in zijn verdere leven enthousiast onderzocht en uitdiepte. Het theatervak bracht hem ook over de grens, bijvoorbeeld in Duitsland, waar hij meespeelde in de fameuze detective *Tatort*. In Nederland dook hij op in de klassieke tv-serie *Floris*, als Gelderse soldaat. Middeleeuwen en militarisme, beter kon hij het niet treffen: Zijn favoriete historische tijdvak, gecombineerd met zijn interesse voor het leger, die tijdens zijn dienstitijd was geactiveerd en goed bleek voor veel sterke verhalen. Die interesse was ook wel enigszins tegenstrijdig, want Kees bleek tevens een kind van de pacifistische jaren zestig; geëngageerd, politiek geïnteresseerd en met een gezonde scepsis voor gezag. Al uitte zich dat niet in het dweperige, ideologische fanatisme waar veel van zijn tijdgenoten zich zonder kritische introspectie aan overgaven. Kees was daar te nuchter voor. Zelf kon hij bij tijd en wijle overigens behoorlijk autoritair zijn, maar hij respecteerde ieder individu, zonder hiërarchisch vooroordeel. Dat respect moest echter wel worden verdiend, of het nou een burgemeester of een barman betrof. Kees was wars van conventies en hechtte weinig waarde aan

uiterlijk vertoon. Zijn garderobe werd grotendeels bepaald door één criterium: comfort.

In Kampen voelde Kees zich als een vis in het water. De kleinschalige calvinistische stad had ongetwijfeld veel herkenningpunten met het streng gelovige Veenendaal waar hij zijn jeugd doorbracht. De historische achtergrond ervan vormde een ideale voedingsbodem voor zijn liefde voor geschiedenis. De als een donderslag in het stadsbeeld verschenen academies en de duizenden studenten die daar op af kwamen zorgden voor een welkome dosis anarchie, die wist te voorkomen dat de levensbeschouwelijke last die het calvinisme vaak met zich meestorst de voorzichtig opkomende, maar kwetsbare kiemen van vrijheid en creativiteit verpletterde. In het studentenmilieu kwam hij ook zijn levenspartner tegen: Monique Larmené, het begin van een langdurige, gelukkige en bijzondere band die tot zijn dood stand hield. Als theaterdocent liet Kees niet met zich spotten. Hij dulde weinig tegenspraak met zijn zware bassende stem, die ondanks het doorrookte timbre altijd goed verstaanbaar bleef. Kees speelde echter op de bal, niet op de man. Het doel heiligde de middelen: en dat doel was zijn studenten zo goed mogelijk voorbereiden op de toekomst, die zeker in de jaren tachtig niet bij voorbaat rooskleurig was. Veel van zijn oud-leerlingen zijn succesvol gebleken. Sommigen hebben zelfs de 'status' van 'Bekende Nederlander' verworven, al is dat niet altijd een garantie voor kwaliteit.

Zijn sociale engagement en liefde voor geschiedenis kwamen tot uiting in de repertoirekeuze van de door hem geregisseerde studentenvoorstellingen, die vaak werden opgevoerd in het aardedonkere Zwarte Theater, een geïmproviseerd toneel op de zolder van de academie, waar de tegenwoordig van kracht zijnde arbo- en brandveiligheidseisen met voeten werden getreden, maar dat - misschien daarom wel - bijzonder sfeervol was. *Mariken van Nieuweghen*, *Elckerlyc*, de *Dreigroschenoper* van Bertolt Brecht - klassieke spektakelstukken met veel schwung en drama - hadden zijn voorkeur. De inhoud stond altijd centraal. Hij maakte een raamwerk van de tekst en samen met de spelers zocht hij dan naar een vorm die het publiek kon verrassen. Hij was de eerste docent die voor de eindexamenvoorstelling toneelstukken samenvoegde.

Kees week graag af van de norm, het gangbare, het voorspelbare. Maar subtiele psychologische relatieconflicten of avant-gardistische experimenten waren niet aan hem besteed. Regelmatig werkte hij samen met plaatselijke instellingen, om zoveel mogelijk mensen de liefde voor het theater bij te brengen. Met de Stadsgehoorzaal Kampen organiseerde hij twee projecten

Kees Hardeman tijdens zijn laatste optreden, bij de opening van de Stadskazerne. Oktober 2016.

rond Brecht, waarbij ook amateurs waren betrokken: grote producties met muziek, zang en dans. Brecht stond wederom centraal tijdens een tournee die hij met zijn studenten langs een aantal middelbare scholen in Duitsland maakte. Bijzonder was het door hem geïnitieerde en geregisseerde locatie-theater op historische plekken in Zwolle, die plaatsvonden middenin het openbaar domein. Even laagdrempelig waren de Wagenspelen die hij (als in de middeleeuwen) met een reizend gezelschap opvoerde in de IJsselsteden. Jarenlang was hij lid van de Culturele Commissie van de gemeente Kampen, waar hij inhoud kon geven aan zijn maatschappelijke en politieke betrokkenheid.

De studentikoze gezelligheid en saamhorigheid van het academische milieu die hij zo waardeerde werd na schooltijd opgezocht in de plaatselijke horeca, waar De Moriaan en Het Centrum graag en veelvuldig werden aangedaan. Ook in huiselijke kring hield Kees van gezelschap. Al had de (eigen) monoloog zijn voorkeur boven de dialoog. Het feit dat hij katten prefereerde boven honden zegt daar ook iets over. De katten waren zijn trouwste en geduldigste publiek en droegen de namen van een kroeg en een alcoholisch drankje (Chardaz en Palinka). Zijn gastvrijheid was groot. Legendarisch zijn de voetbalavondjes in de huiskamer aan de Wilhelminalaan (voor de gelegenheid omgedoopt tot Wilhelmina Stadion) in tijden dat het Nederlands Elftal nog moeiteloos de eindronden van belangrijke internationale toernooien haalde. Afhankelijk van het tijdstip werd de wedstrijd voorafgegaan of gevolgd door een maaltijd die was gebaseerd op de culinaire traditie van het land van de tegenstander, die door Kees op bijzondere wijze was geïnterpreteerd. Elk doelpunt werd gevierd met een borrel (de keuze was breed). Sommige wedstrijden eindigden heel rumoerig.

Kees was een uitgesproken Bourgondiër, ook buiten Frankrijk. Al was hij daar graag en vaak. Hij was niet eenkennig: Duitsland kon hem eveneens bekoren, met veel plezier terugkijkend op zijn theateravonturen daar. Met Monique als chauffeur (Kees liet zich graag rondrijden) toerden ze door Europa en genoten van een fraaie wandeling, goed eten, een lekker wijntje (liefst zelf 'ontdekt'), een animerend gesprek over de geschiedenis van de omgeving, vergezeld van een obscuur aperitiefje, waar natuurlijk een 'peuk' bij hoorde, die vervolgens weer moest worden afgeblust met een volgend drankje. Het was ondenkbaar dat daar concessies aan zouden worden gedaan. En als er dan nog een verdwaalde kat kwam aanlopen, was Kees zijn vakantiegevoel compleet.

Ondanks het feit dat hij graag in gezelschap vertoefde kon Kees ook goed alleen zijn. Hij las, keek tv, of bereidde stukken voor. Bovendien bezat hij de gave zich te kunnen isoleren in een gezelschap, zonder de sfeer daarmee negatief te beïnvloeden. Hij bleef onderdeel van de groep en mengde zich af en toe, bijna terloops, in het gesprek.

Kees vierde de mijlpalen in zijn leven graag in een select gezelschap op een plek waar hij zich prettig voelde, zoals Terschelling of Sauerland. Aanwezig zijn met een goed humeur was voldoende. Hij genoot als anderen het naar hun zin hadden.

Kees stond zelfverzekerd in het leven. Als hij al twijfelde liet hij dat niet merken. Evenmin liet hij snel het achterste van zijn tong zien. Hij had een duidelijke

lijke eigen mening, maar liep daar niet mee te koop, of het moest hem echt te gortig worden. Hij wist ook wanneer hij zich diplomatiek moest opstellen voor het goede doel, om iets voor elkaar te krijgen wat hij graag wilde, wat hij belangrijker vond dan het halen van zijn gelijk. Hij praatte echter nooit iemand naar de mond. Deze terughoudendheid gaf hem soms een ondoorgrondelijk, sfinxachtig karakter.

Toen hij met pensioen moest, ging hij onverdroten door met zijn vak, weliswaar niet meer op een academie. Hij gaf les aan amateurs en betrad ook zelf weer het toneel. Een geschikt podium vond hij direct bij hem om de hoek: De Koggewerf, waar een grote groep vrijwilligers op allerlei manieren het roemruchte verleden van Kampen tot leven wekt, met de replica van een middeleeuwse kogge als onuitwisbaar middelpunt. Samen met Reijer van 't Hul, incidenteel aangevuld met derden, vormde hij het gezelschap De Sprooksprekers. Zij boden een vorm van verteltheater waarin Kees al zijn talenten en interesses kon combineren. Met zelf geschreven teksten, gebaseerd op ware gebeurtenissen, kregen zijn romantische inborst, creativiteit en expressiedrang alle ruimte. Zo werd er veel geld bij elkaar gehaald voor de Koggewerf, want de opbrengsten waren altijd voor het goede doel, Kees werkte pro Deo. Geld heeft bij hem nooit een hoofdrol gespeeld en de Koggewerf kon een financiële ondersteuning goed gebruiken. De Sprooksprekers werden ook regelmatig buiten Kampen uitgenodigd. Kees legde de contacten, bij voorkeur met een locatie waar hij graag verbleef. Zo vertrok hij begin november naar Terschelling, waar hij logeerde in Hotel de Walvisvaarder in Lies, zijn favoriete herberg. De laatste jaren had hij een aantal zware operaties doorstaan en zijn lichaam, dat hij nooit had ontzien, toonde de sporen daarvan. Zijn vitaliteit was verminderd, maar zijn geestkracht niet. In oktober hield hij nog een boeiende monoloog tijdens de officiële opening van de Kamper Stadskazerne. Ook voor Terschelling zat hij nog vol plannen. Toen hij 's ochtends niet verscheen voor een afspraak (niets voor Kees), werd er poolshoogte genomen. Hij bleek in zijn hotelkamer te zijn overleden. Een hartstilstand. Een resoluut einde, op zijn favoriete eiland, omringd door zee, wind en boeken, terwijl hij bezig was met zijn werk. Er is een beroerdere dood denkbaar. Kampen mist echter een markante man, waar er geen tweede van was. Eén die mensen uit alle lagen van de bevolking wist te inspireren met zijn bezielde enthousiasme en onverstoorbare persoonlijkheid.

Met dank aan Eleonora Bos en Yvonne Larmené voor hun waardevolle aanvullingen en suggesties.